

Nr 919

Av herr Oskarson m. fl., om vissa landskapsvårdande åtgärder.

(Lika lydande med motion nr 495 i Första kammaren)

Föregående års riksdagsbeslut angående utformningen av den framtida jordbrukspolitiken kommer att medföra att småbruk kommer att nedläggas i alltmer accelererad takt. Det är inte enbart fråga om enstaka småbruk eller skogshemman, utan hela småbrukarbyar försvinner. Hur stor del av den odlade arealen det rör sig om är svårt att uppskatta, men att det är en stor del av den nu brukade jorden är det inget tvivel om. Om dessa arealer planteras med skog eller fritt får växa igen kommer landsskapsbildningen inom stora delar av vårt land inom ett fåtal år att vara helt förändrad. Det kulturlandskap som vi brukar beteckna som typiskt svenskt, med öppna arealer runt gårdarna, hagmark och lövskog som en bård runt åkrarna, kommer att försvinna. Det svenska odlingslandskapet måste på något sätt brukas om det skall kunna hållas öppet i framtiden. På de nedlagda åkrarna planteras nu i många fall skog, och det är främst granen, som erövrar de gamla åkertegarna. Det är naturligtvis inte avgörande vilket trädslag som utbreder sig över de nedlagda åkrarna, utan det allvarliga är att hela landskapsbildningen förändras på ett icke önskvärt sätt — detta kulturlandskap, som under århundraden har skapats av den svenske bonden. Det finns anledning att fråga om det inte finns något annat alternativ än skogsplantering eller fritt fram för buskar och sly. Finns det ingen brukningsform genom vilken den gamla landskapsbildningen kan bibehållas? För oss framstår en anpassad extensiv jordbruksdrift, inriktad huvudsakligen på köttproduktion under lösdrift, som ett alternativ värt att närmare undersökas. Med relativt begränsade stödåtgärder skulle man på detta sätt genom betesdrift hålla landskapet rent. Att genom samhälleliga insatser i form av röjning eller dylikt hålla landskapsbildningen i kulturellt skick torde både arbetsmässigt och ekonomiskt vara av den storleksordning att det icke kan bedömas som en framkomlig väg.

Denna landskapsvård är icke den enskildes brukarens plikt och skyldighet att svara för, utan detta är ett hela svenska folkets intresse, ett samhällets intresse. Angeläget är också att en ny brukningsform följer direkt i anslutning till jordbruksnedläggningen. Om så icke sker växer åkrarna mycket snabbt igen och förvildas. Att återföra dessa förslummade områden till produktivt skick kommer att kräva stora kostnader och stora arbetsinsatser. Bittra erfarenheter på detta område har gjorts bl. a. i Nordamerika, där man återfört tidigare högproduktiva marker, som har tillåtits förslummas och växa igen. Nedlagda åkrar och jordbruk hamnar mycket snabbt i ett tillstånd av vanvård, som gör dem helt ointressanta för någon form av fortsatt brukande, i varje fall ur den enskildes synpunkt.

Utvecklingen inom den svenska köttförsörjningen går nu snabbt mot ett läge där den inhemska tillgången av kalvar inte kommer att räcka till. Nästan alla köttdjur rekryteras nu från våra mjölkkraser. Antalet mjölkkor är under stark minskning, och under senare år har stora utslaktningar ägt rum, varför efterfrågan på kött inom landet icke torde kunna tillgodoses om den endast baseras på rekryteringen över mjölkbesättningarna.

Frågan om hur vårt lands köttförsörjning i framtiden skall tillgodoses bör ägnas större uppmärksamhet än vad som nu sker. En avgörande fråga att här ta ställning till är om vi i framtiden skall räkna med att tillgodose konsumtionsbehovet av kött genom produktion inom landet eller om vi skall basera detta på import. Om vi skall producera vad vi behöver av kött inom landet torde vi realistiskt kunna räkna med att även rena köttraser kan få konkurrensmöjligheter. Vad som är väsentligt är naturligtvis inte rasen i och för sig, utan vad som är avgörande är att komma fram till en sådan bruksform att rekrytering och gödning av köttdjur kan bli ekonomiskt motiverad.

För att komma fram till en sådan lösning är det många problem av såväl drift-ekonomisk som juridisk art som måste beaktas. En faktor av stor vikt är markkostnaderna. Hur dessa frågor skall lösas behöver göras till föremål för närmare undersökningar. Ett samspel mellan ungdjursuppfödning på mera magra och även vidsträckta marker i våra skogsbygder och gränstrakter mellan skogsbygd och slättland och slutgödning inom områden där spannmålsodling är förhärskande skulle ge förutsättningar att ekonomiskt utnyttja egendomar med tomma stallbyggnader och möjligheter till lämpliga växtföljder inom områden inriktade på spannmålsproduktion. Det är självklart att stora delar av vårt land inte är lämpade för dessa extensiva former av jordbruk. Betesperiodens längd är en väsentlig faktor för att ernå godtagbart resultat. Men vi tror att inom mellersta och sydligare delar av vårt land skulle många jordbruksföretag genom en sådan drift inte bara få möjlighet att överleva utan till och med kunna ge ett gott ekonomiskt resultat.

En bruksform som också bör uppmärksammas när det gäller att bevara landskapsbilden är deltidjordbruken. De jordbrukare som finner att deras gård inte längre ger det ekonomiska utbyte som den tidigare har gjort och därför är tvingade att komplettera sina inkomster med annat förvärvsarbete bör i så stor utsträckning som möjligt bibehålla den forna gården som bostadsort. Om dessa kan ges tillfälle att stanna kvar på sina gårdar belastar de icke tätorternas bostadsmarknad och icke heller annan samhällelig tätortsservice. Dessa deltidjordbrukare medverkar till att dämpa landsbygdens avfolkning och bibehålla en levande landsbygd. Utövarna av deltidjordbruk kan helt naturligt inte räkna med att utbytet i timpenning blir det samma som från annat förvärvsarbete. Däremot torde de kunna räkna med sådana tillskott till övriga inkomstkällor som lägre boendekostnader och i viss mån lägre utgifter för hushållet. Värdet av en behaglig och avstressande bostadsmiljö får heller icke förbises.

En deltidjordbrukare avlastar därtill samhället betydande arealer, som man nu ofta funderar över hur och vad de skall användas till. I sammanhanget bör också

beaktas det produktionstillskott som ett sådant jordbruk ger i en tid då hela världen ropar efter livsmedel. Stora arealer skulle också på så sätt hållas i beredskap för en mera intensifierad drift, som icke skulle sakna betydelse ur försörjningssynpunkt vid ett avspärrningsläge. En förutsättning för att landets försvar skall kunna utveckla hela sin styrka i en krigssituation är en säkerställd livsmedelsförsörjning.

Vi vill därför föreslå att lantbruksstyrelsen i samråd och samverkan med statens naturvårdsverk får i uppdrag att i landets avfolkningstrakter försöksvis finna former för jordbruksdrift som samtidigt slår vakt om vårt kulturlandskap. I sammanhanget skall klarläggas de behov av start- och rörelsekapital som erfordras för sådan jordbruksdrift.

Med stöd av ovanstående hemställas,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att lantbruksstyrelsen i samråd med statens naturvårdsverk får i uppdrag att utreda och lämna förslag till formerna för jordbruksproduktion i landets avfolkningstrakter, så avpassade att en ur samhällssynpunkt ekonomisk landskapsvård uppnås.

Stockholm den 26 januari 1968

Jöns Nilsson (h)
i Bästekille

Per Petersson (h)

Gunnar Oskarson (h)

Eric Krönmark (h)

Per-Eric Ringaby (h)

Johannes Antonsson (cp)

Arne Persson (cp)
i Heden